

Nikifor, Święta księga, akwarela.

Fot. Jan Swiderski

odwrócić, powiedzieć, że zebrał, by móc malować. Gdy go poznałem przed piętnastu laty, a miał wówczas już chyba około sześćdziesiątki, malował w skupieniu od świtu do zmierzchu, wieczorem zaś rysował kartki pod następne obrazki, a już przy lampie oprawiał je w kolorowe ramki z papieru i przygotowywał materiał na następny dzień.

Sława przyszła późno. W wiele lat po odkryciu Nikifora przez malarzy Seweryna Toryna i Jerzego Wolfa. Ale legendę Nikifora stworzyły dopiero lata powojenne, konsekwentne lansowanie — obok Picassa — przez „Przekrój”, filmy, setki artykułów, książki Banachów i cała ich pełna pasji akcja opieki nad Nikiforem i jego dziełem.

Na pewno w legendzie Nikifora odegrała pokaźną rolę malowniczość postaci Krynickiego. Ale prawdziwa wielkość Nikifora, wyróżniająca go spośród innych „naiwnych”, polega nie na osobowości i losach, lecz na talencie malarskim i tej naprawdę wyjątkowej autentyczności jego sztuki. Naiwnych jest dziś wielu, niektórzy mają nawet całkiem dobre rozeznanie właśnie w materii tej „naiwności”. Nikifor tworzył jednak bez żadnego wyrachowania, z własnej potrzeby, bez świadomości tego, że istnieje cały ruch „naiwnych”, cała koniunktura na ten gatunek twórczości.

Nie tak dawno oglądaliśmy jego wielką wystawę w warszawskiej „Zachęcie”. Przyjechał na nią Nikifor. Słaby, schorowany, umęczony, z trudem rysujący jeszcze kredkami...

To był już właściwie kres. Ostatni piękny akord...

Kilka lat wcześniej władze Krynicy ofiarowały mu nazwisko. I odtąd Nikifor-Matejko stał się Nikiforem Krynickim. I takim zostanie w naszej pamięci.

Aleksander Jackowski

K R O N I K A

za okres VII — IX 1968

Konferencje, zjazdy, działalność muzeów

W dniach 9—11 września odbyła się w Słupsku sesja naukowa poświęcona kulturze ludowej Pomorza. W obradach sesji, która była zakończeniem II Kampanii Muzealnej, wzięło udział 100 naukowców z różnych placówek etnograficznych oraz etnografowie z NRD, ZSRR i krajów skandynawskich. Wygłoszono 10 referatów omawiających różne aspekty kultury ludowej Pomorza. Inauguracyjne przemówienie pt. „O znaczeniu muzealnictwa etnograficznego na Ziemiach Zachodnich i Północnych” wygłosił prof. dr K. Pi-

wocki — przewodniczący Komitetu Wykonawczego II Kampanii Muzealnej. Duże zainteresowanie wywołał referat prof. dra J. Burszty o głównych tendencjach rozwojowych kultury na wsi na Ziemiach Zachodnich.

Ilustracją sesji była wystawa etnograficzna pt. „Kultura ludowa Pomorza”, na której pokazano zabytki kultury ludowej ludności rodzimej (Kaszubi Bytowscy, Słowińcy, Krajniacy Złotowscy, ludność jamneńska) i osiadłej na Pomorzu po 1945 r. Ekspozycja ma charakter stały, obejmuje kulturę materialną i sztukę ludową.

Uczestnicy sesji zwiedzili na zakończenie słowiński skansen w Klu-kach.

*

W lipcu w muzeum w Radomiu otwarto skansen bartniczo-pszczelarski. Jest to jedyna tego rodzaju ekspozycja w kraju, została zlokalizowana w parku roślin chronionych przy muzeum. W skansenie pokazano ewolucję form ula oraz narzędzia pracy bartników i pszczelarzy. Skansen powstał z inicjatywy etnografa muzeum w Radomiu mgra Stefana Rosińskiego.

*

We wsi Jaworzynka (pow. Cieszyń) w chacie znanego artysty ludowego Jana Bojko zorganizowano izbę regionalną. Zgromadzono już ok. 60 eksponatów z dziedziny sztuki ludowej.

*

Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi zorganizowało obóz etnograficzny dla młodzieży liceów ogólnokształcących zrzeszonej w Kole Przyjaciół Muzeum. Obóz zlokalizowano na Kaszubach. Tematyka badań obejmowała następujące zagadnienia: rybołówstwo, wierzenia i zwyczaje rybackie, rok obrzędowy na Pomorzu i drzewa w folklorze. W okresie poprzedzającym obóz młodzież wysłuchała cyklu wykładów zapożyczających z metodą badań terenowych, regionem kaszubskim, ze szczególnym uwzględnieniem tradycyjnego rybołówstwa i sztuki ludowej. Rezultatem pracy na obozie były 92 wywiady przeprowadzone przez uczestników.

Festiwałe, dni folkloru

Z okazji Dni Skierbieszowa (pow. Zamość) (7—8 lipca) zorganizowano pierwsze w województwie targi sztuki ludowej. Szczególnym zainteresowaniem cieszyły się stoiska garncarzy z Łązka Ordynackiego i Pawłowa. Na targach pokazano również kowalstwo artystyczne, tkactwo i wycinankarstwo z terenu całego województwa lubelskiego.

*

W dniach 4—11 sierpnia odbyły się po raz piąty obchody Tygodnia Kultury Beskidzkiej. Inauguracją obchodów była konferencja naukowa poświęcona dawnej i współczesnej kulturze ludowej Beskidu Zachodniego oraz sytuacji w dziedzinie pamiątkarstwa regionalnego. Konferencja odbyła się w Domu Turysty w Szczepku, również tam otwarto pokonkursową wystawę pamiątkarstwa regionalnego zorganizowaną przez muzeum w Bielsku-Białej. Na wystawie zgromadzono najciekawsze prace 50 twórców ludowych, na szczególną uwagę zasługiwały koronki koniakowskie Marii Kulejowej, rzeźby Ludwika Kubaszczyka, Józefa Migdała i Karola Englerta oraz wyroby garncarskie Feliksa Matusiaka z Bielan (pow. Oświęcim).

Z okazji Tygodnia otwarto w Wiśle ekspozycję prac Konstantego Krulę z Białowej pn. „Dzieje Natury”.

W czasie trwania Tygodnia szereg regionalnych zespołów pieśni i tańca zaprezentowało swój dorobek.

*

Tegoroczna Tatrzńska Jesień (wrzesień) połączona była z I Międzynarodowym Festiwalem Folkloru Ziemi Górskich. Inauguracją Jesieni było otwarcie w salach BWA pokonkursowej wystawy malarstwa na szkło. Recenzja z wystawy ukaże się w jednym z najbliższych numerów.

W ramach festiwalu polskie zespoły pokazały wesele góralskie, obrzęd kisenia kapusty oraz tańce juhasów. Nieco odmienny program miały zespoły zagraniczne (NRD, Rumunii, Bułgarii, Armenii, Włoch), które pokazały bardziej stylizowany folklor. Grand Prix festiwalu otrzymał zespół rumuński, który zaprezentował doskonały poziom wykonawczy i wspaniałe stroje. W grupie zespołów autentycznie regionalnych równorzędne Grand Prix i „złotą ciupagę” otrzymał polski zespół „Podegrodzie” z pow. Nowy Sącz, wyróżniono również polski zespół kolejarzy „Sądeczanie”.

*

14 września rozpoczęły się obchody Dni Folkloru Ziemi Babimojskiej. Z tej okazji odbyła się sesja popularnonaukowa, na której omówiono tradycje polskie tego regionu, z tematów folklorystycznych — obrzęd weselny z Podmokla i tradycyjny instrument ludowy — kozioł.

W lokalu kina w Babimoście otwarto wystawę pn. „Sztuka ludowa Babimojszczyzny”, na której pokazano obok sztuki ludowej i strojów również zabytki kultury materialnej.

Odbyły się również pokazy zespołów regionalnych.

*

W ramach Świętokrzyskich Dni Kultury, które obchodzono w Nowej Słupi, odbył się pokaz dawnego wytopu rudy. Atrakcją był również kiermasz wyrobów sztuki ludowej i pamiątkarskich zorganizowany przez Cepelię. Znani twórcy ludowi: Józef Piłat, Henryk Zegadło, garncarze: Głuszek, Armański i rodzina Bąbliów oraz tkaczki i wycinankarki sprzedawali swoje wyroby w kramikach pod słomianymi strzechami.

*

Drugi Festiwal Folkloru Ziemi Nadwiślańskiej odbył się tym razem w dniach 14—15 września w Płocku. 8 zespołów pokazało swój dorobek prezentując nie zawsze autentyczny program folklorystyczny.

Z okazji festiwalu otwarto wystawę rzeźby ludowej w płockim PDK oraz wystawę wydawnictw z dziedziny folkloru. Cepelia zorganizowała kiermasz wyrobów sztuki ludowej połączony z prezentacją twórców ludowych oraz wystawę mebli cepeliowskich. Zgromadzono na wystawie kilka kompletów oryginalnych mebli ludowych, wiele pojedynczych przedmiotów oraz eksponaty służące do wystroju wnętrza.

*

W ramach Bydgoskich Dni Sztuki dzień 15 września ogłoszono Dniem Folkloru. Z tej okazji wystąpiły liczne zespoły regionalne: „Pałuki” z Kcyni, „Chojny” z Chojnic, kapela z Kowala i kapela ludowa Ogniska Artystycznego z Włocławka. Cepelia zorganizowała kiermasz wyrobów sztuki ludowej połączony

z pokazem warsztatów niektórych twórców. Pokazano pająki, hafty, malarstwo na fajansie, rzeźbę, kwiaty ludowe, plecionki z korzeni i garncarstwo. Impreza spotkała się z dużym zainteresowaniem, była to pierwsza zorganizowana na szerszą skalę prezentacja twórców ludowych województwa bydgoskiego.

*

Łódzka Cepelia zorganizowała w dniach 14—21 września Tydzień Sztuki Ludowej. W sklepach Cepelii i na straganach ulicznych sprzedawano wyroby artystów z regionów: sieradzkiego, łowickiego, rawskiego, łączyckiego. Wycinankarka z Rawy Maz. J. Przyborkowa, rzeźbiarz z tego regionu M. Zegliński oraz sieradzki garncarz H. Muszyński prezentowali swoje warsztaty i narzędzia pracy.

*

W dniach 21—22 września odbywały się Dni Folkloru Kaszubskiego w Kartuzach. Zespół „Kaszuby” pokazał obrzęd weselny na imprezach w Kartuzach i Chmielnie. Ponadto w salach biblioteki w Chmielnie otwarto wystawę etnograficzną przygotowaną ze zbiorów miejscowych regionalistów i młodzieży szkolnej. Pokazano zabytki kultury materialnej, wszystkie fazy ceramiki Neolów, ceramikę L. Adamczyka oraz wielobarwne hafty D. Laskowskiej.

*

Tradycyjne Dni Folkloru Opoczyńskiego obchodzono w dniach 22—24 września. Prez. PRN i Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi przygotowały sesję naukową poświęconą stanowi badań etnograficznych w Opoczyńskim, zwyczajom rolniczym oraz tradycyjnym sposobom uprawy roli.

Z okazji Dni otwarto wystawę miniatur strojów i haftów opoczyńskich pochodzących ze zbiorów prywatnych nauczycielki T. Szwedkiewicz. Niektóre z haftów opoczyńskich pokazanych na wystawie miały ponad 100 lat.

*

W ramach obchodzonych co roku Dni Zielonej Góry zorganizowano po raz pierwszy w tym roku Międzynarodowy Festiwal Zespołów Pieśni i Tańca. W przeglądzie uczestniczyło 8 zespołów z Bułgarii, NRD, Rumunii, Węgier, ZSRR i Polski, które zaprezentowały stylizowany folklor.

*

W czasie Dni Lubaczowa (wrzesień) otwarto ekspozycję polskich drzeworytów ludowych wypożyczoną przez Państwowe Muzeum Etnograficzne w Krakowie. Cenna była szczególnie kolekcja drzeworytów Macieja Kostryckiego z Płazowa. Działacze regionalni w Lubaczowie pragną udostępnić mieszkańcom i turystom twórczość Kostryckiego w stałej ekspozycji.

Wystawy, konkursy sztuki ludowej

W salach Instytutu Wzornictwa w Warszawie czynna była w lipcu pokonkursowa wystawa pn. „Jeździec i koń”. Na wystawie pokazano prace 260 autorów, którzy otrzymali nagrody, wyróżnienia lub których prace zakwalifikowano do zakupu. Najwięcej eksponatów pokazano w dziale tkanin i prac z drewna, bogato reprezentowana była ceramika. Osobnym działem były elementy związane z jeźdźcem (torby, saki, paski) i koniem (chomonta, siodła, podkowy). Na wystawie pokazano również biżuterię artystyczną.

W dziale tkanin pierwszą nagrodę otrzymała Maria Bujakowa, w dziale artykułów stanowiących wyposażenie wnętrza — barek-żłób Józefa Kulona. Twórcy ludowi J. Prokop i J. Staszek uzyskali pierwszą nagrodę za uprzęż podhalańską.

Organizatorzy wystawy planują urządzenie specjalnych ekspozycji w sklepach zagranicznych Cepeli.

*

W lipcu nastąpiło rozstrzygnięcie konkursu na pamiątkę z Ziemi Łódzkiej. Plonem konkursu są 132 wzory pamiątkowych przedmiotów. W grupie amatorów i twórców ludowych pierwszą nagrodę przyznano m.in. Stanisławowi Korpie ze wsi Ruda pow. Sieradz.

*

W lipcu w PDK w Wejherowie czynna była wystawa pn. „Sztuka ludowa ziemi gdańskiej”. Ponad

600 eksponatów reprezentowało region Powiśla, Kociewia i Kaszub. Dział rzeźby reprezentowany był przez twórców: A. Pastwę, W. Licę, L. Gollę, I. Rzepe, A. Stawowego i T. Kałuskiego. Pokazano wyroby garncarzy, m.in. prace R. Necla, wyroby plecionkarskie, a wśród nich plecionki z korzenia sosny i słomy z Wdzydz. Najbogatszym działem był dział haftu reprezentowany przez twórczynie kaszubskie i z regionu Powiśla.

*

Muzeum Okręgowe w Rzeszowie urządziło w lipcu wystawę pn. „Pamiątkarstwo regionalne województwa rzeszowskiego”. Zgromadzono na niej hafty, ceramikę, wyroby plecionkarskie i z drewna. Wystawa była plonem konkursu ogłoszonego w ubiegłym roku przez muzeum, Wyd. Kult. i Wyd. Handlu Prez. WRN w Rzeszowie.

*

W Muzeum Regionalnym w Łęcznej czynna była w lipcu wystawa pt. „Tkactwo ludowe w powiecie lubelskim”. Na wystawie pokazano narzędzia do obróbki surowca oraz gotowe wyroby tkackie.

*

W sierpniu w PDK w Szydłowcu czynna była wystawa ceramiki ludowej z rejonu Szydłowca. Większą część wystawy stanowiły wyroby garncarzy z Rędocina zrzeszonych w spółdzielni „Chałupnik”.

*

W sierpniu w Muzeum Regionalnym w Ostrowcu Świętokrzyskim czynna była wystawa sztuki ludowej regionu kieleckiego. W dziale rzeźby bogato reprezentowana była twórczość J. Pilata i M. Grygiela.

*

2 września otwarto w salach Muzeum Narodowego w Warszawie wystawę litewskiej sztuki ludowej. Wśród ponad 400 eksponatów szczególnie bogato przedstawiał się dział rzeźby i tkactwa. W dziale rzeźby pokazano ciekawe prace w kamieniu głuchoniemego twórcy — pomocnika kamieniarskiego; dużo liczniejsze prace w drewnie były mniej ciekawe. Pokazano również wyroby z bursztynu i ceramikę. Tkactwo litewskie jest mocno związane ze starymi tradycjami w tej gałęzi sztuki ludowej. Duża różnorodność pokazanych na wystawie tkanin lnianych i wełnianych świadczy o żywoci tej dziedziny sztuki ludowej.

*

11 września otwarto w salach Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie wystawę łotewskiej sztuki ludowej. Wystawę zorganizowano z okazji Tygodnia Kultury Łotewskiej. Pokazano tkaniny, ceramikę oraz piękne wyroby z bursztynu.

*

29 września otwarto w Muzeum Narodowym w Warszawie wystawę malarstwa Niko Pirosmanaszwili. Recenzja z wystawy ukaże się w jednym z najbliższych numerów.